

EKONOMICKÝ PREHĽAD OECD 2007– SLOVENSKÁ REPUBLIKA Z POHĽADU TRHU PRÁCE

Michal Páleník, Ivana Rajecová, Inštitút zamestnanosti

Dňa 5. apríla 2007 vyšiel ekonomický prehľad OECD, ktorý zhodnocuje doterajší hospodársky vývoj a politiku na Slovensku. Predchádzajúci prehľad o Slovenskej republike bol naposledy spracovaný a uverejnený v septembri 2005.

V prehľade sa OECD venuje mnohým oblastiam vývoja hospodárstva a hospodárskej politiky v posledných rokoch. Publikuje nielen známe výsledky, ale aj odporúčania pre zmeny v legislatívnom a výkonnom kontexte. Hlavné kapitoly tohto prehľadu sa venujú makroekonomickým ukazovateľom a maastrichtským kritériám, trhu práce, vzdelávaniu a hospodárskej súťaži. V tomto súhrne Inštitút zamestnanosti zosumarizuje kapitolu venujúcu sa trhu práce.

Rast miery zamestnanosti na Slovensku v roku 2006 vyšplhal o 2,3 percentuálneho bodu, čo prudko znížilo mieru nezamestnanosti. Ku koncu roka 2006 sa miera nezamestnanosti pohybovala na úrovni 13%. V prehľade sa však konštatuje, že napriek tomuto poklesu celkovej miery nezamestnanosti, je na Slovensku výrazne vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti, ktorá kontinuálne zotrúva na úrovni 10%.

Silný hospodársky rast začína prejavovať aj na trhu práce a vysoký dopyt po kvalifikovanej pracovnej sile viedol k väčšej diferenciacii miezd. Perspektíva zamestnania pre znevýhodnené skupiny obyvateľov tak zostáva nízka. Miera dlhodobej nezamestnanosti je u nás najvyššia spomedzi všetkých krajín OECD a je mimoriadne vysoká u mladých ľudí. Dôvodom vysokej pretrvávajúcej dlhodobej nezamestnanosti je podľa autorov prehľadu nízka regionálna mobilita obyvateľov.

OECD do budúcnosti očakáva mierny pokles dlhodobej nezamestnanosti, hneď po tom, ako sa dostaví pozitívny účinok silného rastu a uskutočnených sociálnych reforiem. Napomôcť tomuto poklesu by mohli aj reformy legislatívy viac v prospech ochranu zamestnancov. Zároveň však poukazujú aj na možné riziká prílišnej ochrany zamestnancov, ktoré zvyšujú náklady na zamestnancov.

Minimálna mzda a sociálne dávky

Slovenská vláda schválila niekoľko opatrení, ktoré majú za cieľ zlepšiť distribúciu výsledkov vysokého hospodárskeho rastu, smerom k nízko-príjmovým pracovníkom. Vláda zvýšila minimálnu mzdu nad úroveň rastu priemernej mzdy a Programové vyhlásenie vlády predpokladá ďalšie zvyšovanie. V súčasnosti prebiehajú návrhy na zmeny v Zákonníku práce, ktoré sa snažia o sprísnenie legislatívnej ochrany zamestnancov.

OECD v prehľade sa odporúča a konštatuje, že vláda by sa mala vyhnúť ďalšiemu výraznému zvyšovaniu minimálnej mzdy vo vzťahu k priemernej mzde, keďže takéto zvyšovanie by poškodilo vyhliadky nízkokvalifikovaných pracovníkov na získanie zamestnania. Tak v konečnom dôsledku, by nedošlo k zníženiu príjmových nerovností. Vláda by tiež mala liberálne využívať svoje právomoci a oslobodzovať spod záväznosti kolektívnych zmlúv s cieľom obmedziť stratu schopnosti miezd reagovať na miestne regionálne podmienky, čo by prehĺbilo nezamestnanosť predovšetkým v regiónoch východného Slovenska. V prehľade upozorňujú vládu na to, aby sa vyhla sprísňovaniu všeobecných ustanovení legislatívy na ochranu zamestnancov, ktoré by výrazne zvýšili náklady na zamestnancov.

OECD tiež navrhuje regionálnu diferenciáciu minimálnej mzdy a dávok. Takáto diferenciácia by brala do úvahy regionálne osobitosti trhu práce a zvýšila by tak motiváciu pracovať.

Ďalším návrhom OECD je posudzovanie rodiny, resp. domácnosti, nad rozdiel od človeka samotného. Toto by sa týkalo jednak systému dávok, ale aj daní a odvodov. Toto by malo znížiť pomerný daňový klin pre druhé zárobkovo činné osoby v domácnosti, a tým zvýšiť ich motiváciu pracovať. Podobne by sa mohlo postupovať pri zdravotnom poistení, kde by zdravotné poistenie nezamestnaného neplatil štát, ale jeho pracujúci partner, alebo rozšíriť vymeriavací základ pre povinné zdravotné poistenie na celú domácnosť. Podobným návrhom je znížiť daňový klin, alebo zaviesť ciele odpočítateľné položky, napríklad na podporenie účasti na ďalšom vzdelávaní.

OECD taktiež konštatuje čiastočnú diskrimináciu pracovníkov na čiastkový úväzok a demotiváciu starších pracovníkov.

Aktívna politika trhu práce

Aktívna politika trhu práce je na Slovensku veľmi podcenená a podfinancovaná. Dokonca aj v porovnaní s krajinami V4 sú výdavky na veľmi nízkej úrovni. Napríklad výdavky na vzdelávanie sú na Slovensku na úrovni 0,01 % HDP, oproti 0,08 Maďarska

alebo 0,28 Rakúska. Podobne verejné služby zamestnanosti sú na úrovni 0,081 % HDP, oproti 0,11 v Maďarsku alebo 0,12 v Česku. V Belgicku sa pohybujú na úrovni 0,23 a v Holandsku dokonca 0,32. Napriek takýmto malým výdavkom sa účasť na týchto aktívnych politikách trhu práce pohybuje na relatívne vysokej úrovni, porovnateľnej s ostatnými krajinami V4. V porovnaní s ostatnými krajinami však celá V4 zaostáva v účasti na vzdelávaní, na Slovensku sa účasť pohybuje na úrovni 0,18 % z pracovnej sily, v Rakúsku 1,67, Belgicku 2,71 a v Holandsku 8,74.

Aktívna politika trhu práce na Slovensku je výrazne orientovaná na programy tvorby pracovných miest. Týchto sa zúčastňuje až 3,78% z pracovných síl. Napriek tomuto sa podľa OECD tieto programy ukázali ako čiastočne neúčinné voči znižovaniu dlhodobej nezamestnanosti. Na zmenu tejto situácie, OECD odporúča rozšíriť opatrenia zamerané na vzdelávanie nezamestnaných, hlavne nezamestnaných mladých ľudí, zatiaľ čo tvorbu dotovaných pracovných miest je potrebné lepšie zacieliť na potreby regiónu a cieľových skupín.

OECD navrhuje niekoľko nových foriem aktívnych politik trhu práce. Napríklad systém pôžičiek pre dlhodobo nezamestnaných určených na zvýšenie ich mobility.

Podľa Inštitútu zamestnanosti je aktívna politika trhu práce jediný možný spôsob boja s dlhodobou nezamestnanosťou, v čom sa zhoduje s názorom OECD. Pasívne politiky trhu práce a neindividuálny prístup neumožňujú riešiť individuálne a širokospektrálne problémy jednotlivých občanov, ktoré im znemožňujú efektívne sa zaradiť na trh práce. Na zníženie dlhodobej nezamestnanosti je, podľa Inštitútu zamestnanosti, nevyhnutná cielenejšia politika a najmä participácia miestnej samosprávy a lokálnych neziskových organizácií na výkone aktívnej politiky trhu práce a na primárnom styku s klientom.

Celkovo, v oblasti zamestnanosti, popri očakávaných informáciách, ako je upozornenie na najvyššiu mieru dlhodobej nezamestnanosti a jej malý pokles napriek rastu zamestnanosti a veľmi vysokému rastu ekonomiky ako celku, alebo upozornenie na malú pozornosť venovanú aktívnym politikám trhu práce, publikovali aj niekoľko zaujímavých odporúčaní. Jedným z nich je regionálna diferenciácia minimálnej mzdy a dávok, ktorá by brala do úvahy regionálne osobitosti trhu práce a zvýšila tak motiváciu pracovať. Druhou je niekoľko návrhov na aktívne politiky trhu práce, ako je napríklad systém pôžičiek pre dlhodobo nezamestnaných na podporu ich geografickej mobility). Treťou je posudzovanie nie priamo človeka, ale celú rodinu/domácnosť (v oblasti dávok ako aj daní a odvodov). V oblasti daňového a odvodového zaťaženia OECD odporúča znížiť daňový klin a zaviesť ciele odpočítateľné položky (napr. na účasť na ďalšom vzdelávaní).